

TAHKİKAT-
Duruşmalar, Tutanaklar, Dosyalar

Prof. Dr. Süha TANRIVER

Doç. Dr. Emel HANAĞASI

©Bu doküman eğitim amacıyla hazırlanmış ve öğrenciye verilmiştir.

İzinsiz çoğaltılması ve satılması halinde gerekli cezaî ve hukukî yollara başvurulacaktır.

TEMEL YARGILAMA AŐAMALARI

1

- Davanın Açılması (m. 118 vd.)
- Karşılıklı Dilekçelerin Verilmesi (m. 126-136)

2

- Ön inceleme (137-142)
- **Ön inceleme tamamlanmadan tahkikata geçilemez!**

3

- Tahkikat
- Şekli Tahkikat İşlemleri (143-183) ve İspat (187-293)

4

- Tahkikatın Sona Ermesi ve Sözlü Yargılama (m. 184-186)

5

- Hüküm (m. 294 vd.)

DURUŞMALAR (OTURUMLAR) (m. 147-m. 154)

- **Tahkikat, bunun için belirlenen duruŐmalarda yapılır.**
- **Duruşmada, hâkim ve zabıt kâtibi; toplu mahkeme söz konusu ise, mahkeme heyeti ve zabıt kâtibi hazır bulunur.** Bunlar olmadan, duruşma yapılamaz. Oturumda, taraflar veya vekilleri ya da kanunî temsilcileri de hazır bulunur.
- **Duruşmalar, kural olarak alenî olarak yapılır (AY m. 141; HMK m. 28, m. 154).**
- **Duruşmanın yönetimi ve disiplinin sağlanması hâkime aittir (m. 151).**
- **Duruşma ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla icra edilebilir (m. 149; m. 154, 5; Y m. 218).**
- **Kural olarak, her davada duruşma yapılmalıdır. Hâkim, kanundaki istisnalar dışında duruşma yapmadan ve tarafları duruşmaya çağırmadan hüküm veremez (Anayasa m. 36; AİHS m. 6; HMK m. 27: hukukî dinlenme hakkı).**
- **Taraflara çıkarılacak duruşma davetiyelerinde, tarafların belirtilen günde duruşmada hazır bulunmaları, geçerli bir mazeretleri olmadan duruşmada bulunmazlarsa, tahkikata yokluklarında devam olunacağı ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri bildirilir (m. 147,2). Bu davetiyeye meşruhatlı davetiye denir. BKZ. M. 150!**

- **Yargılamaya ilişkin faaliyetler kural olarak mahkeme binasında görülür ve duruşmalar da mahkeme binasında ve bu iş için ayrılan duruşma salonunda yapılır.**
- **Duruşma gün ve saati hâkim tarafından belirlenir (Y m. 201, 1/ı).**
- **Mahkemeler, resmî çalışma saatlerinde iş gördüklerinden, kural olarak resmî çalışma gün ve saati dışında duruşma da yapamazlar. Ancak, daha önce tespit edilen günlük duruşma listesindeki işler bitmemişse, duruşmaya mesaî saatinden sonra da devam edilebilir. Bunun yanında, keşif, delil tespiti, ihtiyatî tedbir ve haciz gibi yapılması zorunlu veya acele işler de resmî çalışma saatleri dışında yapılabilir (m. 148).**
- **Kanun'da belirtilen istisnalar dışında, adlî tatilde duruşma da yapılmaz.**

TUTANAKLAR (ZABITLAR) (m. 154-m. 158)

- **Davaya ilişkin yapılan tüm yargılama işlemleri, tutanağa (zapta) geçirilir.** Tutanaklar, **zabıt kâtibi tarafından hâkimin gözetimi altında** tutulur (m. 154, 1). Bu tutanağın içeriği, m. 154, 2'de düzenlenmiştir.
- **İki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamaları, gerekirse özet halinde hâkim tarafından zabıt kâtibi aracılığıyla tutanağa geçirilir** (ayrıca bkz. m. 154, 2).
- **Duruşmanın sonunda tutanak, hâkim ve zabıt kâtibi tarafından imzalanır** (m. 155).
- **Tanık ve bilirkişi gibi kimselerin ifadelerinin özeti de tutanağa hâkim tarafından yazdırılır** (m. 154, 2). Tutanağın tanık ile bilirkişi ifadelerine ve iki tarafın ikrar, sulh ve feragatine ve kabulüne ilişkin kısımları, bunların önünde okunarak kendilerine imza ettirilir.
- **Duruşmaya katılan taraf vekilleri, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılan diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler** (m. 152).
- **Ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri, ancak tutanak ile ispat edilebilir** (m. 156).
- **Taraflar duruşmada belge ibraz edince, bu husus tutanağa geçirilir. Bu belgelerin içindekiler tutanak hükmündedir** (m. 156, 4).
- **İsteyen tarafa, tutanağın bir sureti verilir** (m. 158).

DAVA DOSYASI (m.160-162; Y m. 202, 203, 255)

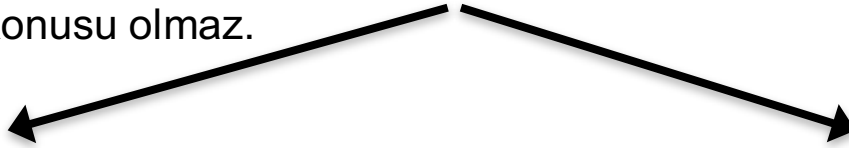
- Her dava için, mahkeme kaleminde ayrı bir dosya tutulur. Bu dosyaya o dava ile ilgili bütün belgeler bir sıra dâhilinde konulur ve dizi listesi düzenlenir (m. 160). Dosya, mahkeme kaleminde tutulur ve dosyaya davanın numarası yazılır.
- Zabıt kâtibi, dava dosyasını, duruşmadan önce ve gerekiyorsa duruşmadan sonra hâkime vermek ve işi bitince eksiksiz almak ve saklamakla yükümlüdür (m. 162).
- Zabıt kâtibinin gözetimi altında taraflar veya fer'î müdahil, dava dosyasını inceleyebilir. Dava ile ilgili olanlar da bunu ispatlamak kaydı ve hâkimin izniyle dosyayı inceleyebilir (m. 161, 1). Gizli olarak saklanmasına karar verilen belge ve tutanakların incelenebilmesi hâkimin açık iznine bağlıdır (m. 161, 2).

DAVA KONUSUNUN DEVRİ (MÜDDEABİHİN TEMLİKİ)

Dava konusunun devrine engel olacak şekilde bir ihtiyati tedbir kararı verilmemişse, taraflar dava konusunu dava sırasında devredebilirler. Çünkü, sadece davanın açılmış olması, dava konusu üzerindeki tasarrufları sınırlamayacaktır. Ancak davanın açılmasından sonra yapılacak tasarruflar özellikle davanın tarafları için iyiniyetli kabul edilemez. HMK m. 125'de, davalının dava konusunu devretmesi halinde, davacının seçim hakkı bulunduğu belirtilmiştir.

Mahkeme dava konusunun devredildiği öğrendikten sonra, eğer davacının seçimlik hakkını kendiliğinden kullanmadığını görürse, davacıya seçimlik hakkını hatırlatmalı, davaya kime karşı devam edeceğini sormalı, süre vermeli ve ona göre işlem yapmalıdır. Davacı cevap vermezse, mahkeme davaya eskisi gibi devam edemez ve tarafların yerine geçerek seçim hakkını kullanamaz. Bu durumda dosyanın işlemden kaldırılmasına (m. 150) karar vermelidir. Davacı seçim hakkını kullandığında 125. maddede iki ihtimal öngörülmüştür. Bu iki ihtimalin seçilmesi halinde de, kanundan kaynaklanan bir durum olduğundan iddia ve savunmanın genişletilmesi söz konusu olmaz.

Davacı, davalıya karşı açtığı davadan vazgeçerek dava konusunu devir alan üçüncü kişiye karşı davayı devam ettirir.

Davacı, davalıya karşı açtığı davayı tazminat davasına dönüştürür.

Davaya, devralan üçüncü kişiye karşı aynı dava konusu üzerinden devam edilir.

Bu durumda, davanın tarafı değişir; eski davalının yerini dava konusunu devralan yeni davalı alır, ancak dava konusu aynı kalır. Özellikle dava konusunu devralan üçüncü kişinin iyiniyetli olmadığı durumlarda bu yola başvurulması daha uygundur. Çünkü, kötü niyetli üçüncü kişiye karşı davanın kazanılma ihtimali daha yüksek olacaktır. Bu durumda devralan üçüncü kişi davaya davet edilir. Üçüncü kişi dahil olduktan sonra davaya kaldığı yerden devam edilir. Dava sonunda, ancak davaya dahil olan üçüncü kişi lehinde veya aleyhinde hüküm verilir. Ancak, devreden kişi devralanla birlikte müteselsilen yargılama giderlerine mahkum edilecektir. Şayet davacı, devralan üçüncü kişiye karşı davaya devam edilmesi ihtimalini seçer ve davayı kaybederse, davanın eski tarafına karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır; devralana karşı davaya devam edilmesi, devredene karşı sahip olunan haklardan feragat anlamına gelmez.

Davaya, devreden tarafa karşı tazminat davası olarak devam edilir.

Bu durumda davanın tarafında bir değişiklik olmamakta, ancak davanın konusu değişmektedir. Davacı, artık aynı dava konusunu talep edemeyerek dava konusunu devreden davalıdan tazminat talep etmektedir. Bu tazminat, sadece dava konusu ile sınırlı olmayacak, dava konusunu elde edememekten kaynaklanan diğer zararları da kapsayabilecektir.

Bununla birlikte, **HMK m. 125, 2 uyarınca**, davacının dava konusunu devri halinde, davalının seçim hakkı olmayıp davacının dava konusunu devrettiği üçüncü kişi, devreden davacının yerine geçerek davaya devam edecektir.

Davacı

Mahkeme

Davalı

Dava yargılama ve hüküm için yeterince *aydınlanmışsa*

Dava yargılama ve hüküm için yeterince *aydınlanmamışsa*

Hâkim yaptığı incelemenin sonunda davanın yeterince aydınlandığı kanaatindeyse tahkikatın bittiğini bildirip (m. 146) sözlü yargılamaya geçebilir.

Hâkimin, yaptığı incelemede, dava yeterince aydınlanmamışsa, tahkikat da tamamlanmış sayılmayacağından inceleme sürdürülür (m. 146, **Gerekçesi**)

Tahkikatın sona ermesi için, hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan tüm delilleri inceledikten sonra duruşmada hazır bulunan taraflara, tahkikat hakkında açıklama yapabilmeleri için, söz verir. Yapılan açıklamalardan sonra mahkeme gerekli görürse, tahkikatı sürdürür. Aksi takdirde tahkikatın tamamlandığını açıklayarak sözlü yargılama aşamasına geçer (m. 184).

**Davanın yargılama ve hüküm için yeterince
aydınlanması için**

Mahkeme, uyuşmazlık konusu olan ve noksan gördüğü hususlarda inceleme yapmak için tarafları duruşmaya davet edip dinler (m. 143, 144).

Muhakemenin basitleşmesi veya kısılması için, hâkim, resen veya taraflardan birinin talebi üzerine tahkikatın her aşamasında, iddia veya savunmalardan birinin veya bir kısmının diğerinden önce incelenmesine karar verebilir (m. 143, 2).

Yeni delil sunulması talebi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya delilin süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusuru dışında bir sebepten kaynaklanıyorsa, hâkim sonradan delil sunulmasına izin verebilir (m. 145).

Davacı ←————→ **Mahkeme** ←————→ Davalı

Sözlü Yargılama

Yukarıda açıklanan aşamalar tamamlandıktan sonra, hakim, bir duruşma günü belirler ve tarafları sözlü yargılamaya davet eder. Bu davetiyede taraflar hazır bulunmadığında yokluklarında hüküm verileceği bildirilir. Taraflar belirtilen günde duruşmaya gelirlerse huzurlarında, gelmezlerse yokluklarında sözlü yargılama yapılır (m. 186).

Taraflar sözlü yargılamada, geline aşamada, dilekçelerinde ileri sürdükleri hususlarla, tahkikatın sonucunu tartışarak kendi lehlerine hak çıkarmaya çalışırlar.

HÜKÜM

Sözlü yargılamaya davet edilen taraflar dinlendikten sonra, yargılamanın sona erdiği bildirilerek kararın tefhim edilmesi gerekir. Kararın tefhim, en azından hüküm sonucunun duruşma tutanağına yazdırılarak okunması suretiyle olur. Sadece hüküm sonucu tefhim edilmişse gerekçeli kararın bir ay içinde yazılması gerekir (m. 294). Kararın mutlaka m. 297'deki hususları içermesi gerekir.

Kararın aslı, mahkemenin karar kartonunda muhafaza edilir (m. 300). Kararın taraflara tebliğ edilen tasdikli suretine **ilam** denir.

İlamın taraflara verilebilmesi için karar ve ilam harcının taraflardan birisi tarafından ödenmesi gerekir (HarçK. M. 28/A). İlamın tebliği ile temyizi mümkün olan kararlar için temyiz süresi başlar.